

De opening van de Dutch Design Week vorig jaar, Eindhoven 'hip and happening', maar niet voor iedereen. © DCI Media

Brainport kan inspiratie putten uit Philips-verleden

ED OPINIE 24 JULI 2020

Met vier ton lost een Partnerfonds de tweedeling in Brainport niet op. Daarvoor zijn miljoenen nodig. Dat betogen Bas van Stokkom, Jan van de Sande, Hans Horsten en Hans Lamers.

Bas van Stokkom, Jan van de Sande, Hans Horsten, Hans Lamers

Eindhoven is hip and happening, als je de citymarketeers en Brainport- en designpeople mag geloven. Maar inmiddels is tot publieke en private bestuurders doorgedrongen dat tweedeling tegengegaan moet worden. Daartoe is bijvoorbeeld door vijf bedrijven recent een Partnerfonds opgericht, met vier ton als startkapitaal. Ongetwijfeld goede intenties, maar merkwaardig omdat het weinig afdoet aan de structurele tweedeling. De kenniseconomie blijft mensen met lagere opleidingen aan de zijlijn plaatsen. Hoe groot is het contrast met het 'Rijnlandse' Eindhoven van Philips.

Eindhoven is door Philips in de 20ste eeuw een stad geworden met een sterke en langdurige sociale, culturele en economische vervlechting tussen een concern en zijn woon- en leefomgeving. Brainport komt voort uit Philips: ASML, VDL, Thermo Fisher Scientific (voorheen FEI).

Belangenbehartiging

Philips introduceerde uit welbegrepen eigenbelang het Rijnlands Model, een kruising van economische en sociale belangenbehartiging. Als het bedrijf goed is voor zijn mensen, zijn de mensen ook goed voor het bedrijf. Nu is de insteek: als het goed gaat met de bedrijven gaat het ook goed met de mensen. Nee dus, gelet op de tweedeling tussen arm en rijk, het ontstaan van een groeiende, slecht opgeleide onderklasse en een middenklasse die het ook hard te halen heeft in deze regiostrategie.

Philips sprong in het gat dat de overheid liet vallen. Vitale maatschappelijke taken werden opgepakt, omdat de regiogemeenten hiertoe niet in staat waren. Philips bouwde huizen, scholen en voorzieningen om zijn personeel betrokken en tevreden te houden. En om hoogopgeleide mensen te halen die in de regio niet te vinden waren. Door Philips kreeg Eindhoven een hbs (dertig jaar ná Helmond!) en een TU/e. Recent nog moest de gemeente Eindhoven met de pet in de hand door Brainport om de losse eindjes van de Internationale School bekostigd te krijgen. Zeventig jaar terug zou dat anders zijn gegaan.

De kracht van het 'Eindhoven-Model' van Philips zat in de mix van sociaal en economisch en van materieel en immaterieel. Een eigen pensioenfonds, sociale verzekeringen, studiefondsen, ziekenfonds, huisartsdienst en diagnostisch centrum voor de werknemers en hun gezinnen. Voorzieningen waarvan Eindhovenaren nu nog de vruchten plukken. En Philips zorgde goed voor de stad. Een schouwburg, een bibliotheek, speeltuinen, wandelparken. Vanuit het besef dat stad en bedrijf met elkaar verbonden waren en dat beide van zo'n alliantie dienden te profiteren.

Philips ademde Rijnlands. Een tijdlang werd een vast percentage van de jaarwinst besteed aan immateriële zaken voor de gemeenschap. Tot ver na de oorlog stond 'streven naar volledige werkgelegenheid' als doel in de bedrijfsstatuten. Nog in de jaren 80 introduceerde Philips het 'jeugdwerkgelegenheidsplan'. De parallel met nu dringt zich op. Opnieuw staat de jeugd massaal aan de kant, maar zo'n plan vanuit de Brainportbedrijven ontbreekt.

Globalisering

Kan dit niet meer? De wereld en Eindhoven zijn veranderd. Naast ontegenzeggelijke verbeteringen hebben globalisering en neoliberalisme ook hier diepe sporen getrokken. Het aandeelhouderskapitalisme dat weinig oog heeft voor de belangen van werknemers en de lokale leefomgeving manifesteert zich ook hier. De traditionele hiërarchie in de grote bedrijven is teloorgegaan en daarmee de gedachte van 'adel verplicht'. Bedrijven zijn primair gericht op internationale kennis- en kapitaalstromen. De kwalitatief en kwantitatief uitgekilde regionale overheden

hangen in de touwen en kunnen of willen verliezende burgers op de 'markt' niet oppakken.

Sommige Brainportbestuurders zien dat een deel van de bevolking het moeilijk heeft, voelen zich aangesproken. Men wil zijn sociale gezicht tonen. Hier ligt een gemakkelijk soort filantropie op de loer ter opvijzeling van de reputatie van Brainport - een argument dat ook in de Philipstijd klonk, maar die kritiek is verdampt. Als je echt begaan bent met je omgeving zijn enkele zaken belangrijk: - beseffen dat meer nodig is dan vier ton; - sociale investeringen structureel verankeren in het regiobeleid van overheden en maatschappelijke actoren; - focus in de aanwending van middelen.

Miljoenen

Laat het Partnerfonds in miljoenen gaan denken in plaats van tonnen en laat het fonds zich concentreren op de drie W's: Weten (een massieve aanval op het analfabetisme), Werk (een arbeidsmarkt die uitblinkt in flexibiliteit, zekerheid en inclusiviteit) en Welzijn (vervanging van het mantra van de zelfredzaamheid in emanciperend beleid waarmee mensen weer 'aan kunnen haken'). En aan alle toekomstige betrokkenen: 'stuur' niet te veel en werk met gevestigde uitvoerders met een goed trackrecord in plaats van sexy nieuwe initiatieven.

Eindhoven hip and happening. Dutch Design en zo, op dit mooie, creatieve gezicht zit een litteken. De Eeks, de Baasjes, de Kikis en Joosten kent iedereen, de zzp'ende anonieme makers lijden armoede. Net als hun zzp'ende collega's in de culturele sector. Kom op Brainport, kijk ook naar je eigen verleden voor je toekomst. De noodzaak heeft een ander gezicht gekregen, maar is niet minder dan toen. Corona en de post-corona- uitdagingen maken dit besef des te urgenter.

De auteurs Bas van Stokkom, Jan van de Sande, Hans Horsten en Hans Lamers houden op 18 november een avond over deze thematiek in de Bibliotheek Eindhoven. Sprekers zijn Thom Aussems en Bas van Stokkom.